

A KISEBBSÉGI POLITIZÁLÁS JÖVŐJÉRŐL

A határon túli magyar pártok elnökeinek találkozója,
2008. július 8.

Glatz Ferenc mint az MTA volt elnöke és az MTA Stratégiai Tanulmányok vezetője, 2008. július 8-án a kisebbségi politizálás jövőjéről konzultációra, baráti megbeszélésre hívta meg Csáky Pált, volt szlovák miniszterelnök-helyettest, jelenleg a Magyar Koalíció Pártja (MKP) elnökét, Markó Bélát, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) elnökét, illetve Pásztor Istvánt a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) elnökét. Részt vettek a kötetlen eszmecsere Magyarország európai parlamenti képviselői közül Gál Kinga és Tabajdi Csaba (Szent-Iványi István elfogadta a meghívást, de strasbourgi elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg). Meghívást kaptak még és hozzászóltak a tanácskozáshoz az MTA Társadalomkutató Központ intézeteinek igazgatói és a Stratégiai Tanulmányok Programtanácsának szakértői tagjai. Jelen számunkban a meghívó házigazda megnyitóbeszédét, illetve a határon túli pártok elnökeinek előadásait és az azokhoz kapcsolódó hozzászólások szerkesztett változatát közöljük.

2007, az Európai Unió dél-kelet-európai kiterjesztése után a tudományos igényű magyarországi stratégiai tervezés nem hagyhatja figyelmen kívül az együttműködést a szomszédos államokkal, és nem hagyhatja figyelmen kívül a határokon túl élő magyar közösségek szempontjait. Ezért is szükséges, hogy a magyar állam az eddigieknél jobban hangolja össze hosszú távú

GLATZ FERENC

Európai magyarságpolitika

Megnyitóbeszéd*

stratégiai terveink készítésekor számoljunk a határokon túli magyar politikai és értelmiségi elittel. Azok közreműködésével és az ottani magyar társadalom érdekeivel.

Tudomásul kell venni, hogy 2004–2007 között a Kárpát-medencei tömbmagyarság 95%-a az új közös hazában, az Európai Unióban él, és belátható időn belül honfitársaink lesznek a szerbiai és a horvátországi magyarok is. – Trianon revíziója – ahogy szoktuk mondani – végbement. Így! Nem a magyar területigazgatási rendszer visszaállításával az 1918 előtti államterületen, ahogy a magyar területrevíziós elképzelések sok évtizedig gondolták. És nem is úgy, ahogy a szomszédos nemzetállamok sokáig gondolták: a térség magyarságának asszimilálásával. Most először történik kísérlet arra, hogy a magyar-

* A szöveget rövidítve, sokszorosított formában előzetesen kézbe kapták a meghívottak.

A MAGYAROK SZÁMA CSEHSZLOVÁKIA, ROMÁNIA ÉS JUGOSZLÁVIA TERÜLETÉN
1930–1981 KÖZÖTT

A csehszlovákiai magyarság, 1930–1980

	1930	1950	1961	1970	1980
Magyar nemzetiség	691 923	367 733	533 934	570 478	579 166
	5,2%	3,0%	3,9%	4,0%	3,8%

A romániai magyarság, 1930–1977

	1930	1956	1966	1977
Magyar nemzetiség	1 425 507	1 587 675	1 619 592	1 670 568
	7,9%	9,1%	8,5%	7,7%

A jugoszláviai magyarság, 1948–1981

	1948	1953	1961	1971	1981
Magyar nemzetiség	496 492	502 175	504 369	477 374	426 867
	3,2%	3,0%	2,7%	2,3%	1,9%

Forrás: Glatz Ferenc: *A kisebbségi kérdés Közép-Európában tegnap és ma. História plusz 1992/11.*

országai, illetve a regionális stratégiai tervek elkészítésekor kikérjük a határokon túli szervezetek véleményét, és együttműködést kínálunk fel nekik.

2007 után a *határokon túli politikai pártok és szervezeteknek ajánlatos új programokat* készíteni. Igazodni az EU politikai normáihoz, és igazodni az új regionális politikai programokhoz. Számvetést készíteni az 1989–2007 (2004) közötti korszak eredményeiről, és szembenézni az új kihívások hozta kényszerekkel és lehetőségekkel. Programjaik jellegét és célrendszerét is újvizsgálni.

Erről az új történelmi helyzetről folytattunk az elmúlt évek során konzultációkat, baráti megbeszéléseket Csáky Pállal, Markó Bélával, majd Pásztor Istvánnal. Úgy is, mint régi barátok, harcostársak. Még az 1990-es évekből. A kelet-közép-európai és a magyar önálló kisebbségpolitika kialakulásának korábbi szakaszából. És megbeszéléseket folytattunk úgy is, mint közmegegyezéseket elnyert személyek, úgy is, mint különböző európai uniós bizottságok tagja, az MTA elnöke, majd az MTA Stratégiai Tanulmányok vezetője, illetve a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) elnöke, szlovák miniszterelnök-helyettes, majd a Magyar Koalíció Pártja (MKP) elnöke, illetve a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) elnöke. Mert a történelemben a személyes kapcsolatok, gondolatközösségek erősebb tényezők lehetnek, mint azt a társadalomkutatók gondolják. Mert a közös gondolatokat a feladat, a tervalkotás tartja életben, és a megvalósításához intézmények szükségesek. Megállá-

podtunk, hogy ez év július 8-án, Budapesten szűk körben, szakértők jelenlétében közös baráti eszmecserére jövünk össze.

A július 8-i találkozóra, előzetes egyeztetés értelmében, meghívtuk Magyarország európai uniós képviselői közül Gál Kingát, Tabajdi Csabát, Szent-Iványi Istvánt, akik az Európai Parlamentben kiemelkedően sokat tettek a nemzeti kisebbségi jogok fejlesztéséért, és akik az elmúlt esztendőben az általunk vezetett magyarországi akadémiai programokban rendszeresen szerepet vállaltak. Meghívást kaptak az MTA Társadalomkutató Központ intézeteinek igazgatói és a Stratégiai Programtanács szakértő tagjai. A kötetlen eszmecserén a házigazdán kívül Csáky Pál, Markó Béla, Pásztor István tart előadást. A három pártelnökkel a találkozó alapelveiről Nyilatkozatot fogalmazunk meg, amelyet közreadunk. A Nyilatkozat, terveink szerint, az „Európai magyarságpolitika” címet kapja.

I. Az Európai Unió: a pártpolitika, szakpolitika új igazgatási kerete

Az EU kínál és az EU követel. Az új ipari technikai forradalom kínál és követel. A gazdasági és szellemi globalizáció kínál és követel. Lehetőségeket kínálnak és alkalmazkodóképességet követelnek. Az EU egyik alapelve: Európa maradjon meg az etnikai-nemzeti sokszínűség kontinensének. E sokszínűség megtartásában a magyar állam és a határokon túli magyar politikai szervezetek egyaránt különösen elkötelezettek. Olyan Európai Uniót szeretnénk, amely igazgatási keretként nemcsak az anyagi és kulturális javak szabad áramlását biztosítja, de a polgárok szabad identitásának megélését is. Identitáspluralizmust. A világnézeti, állampolgári, szociális, nembéli, családi, korosztályi önazonosságérzések mellett a nemzeti identitás a 21. században tovább fog élni. Ebből a felfogásból kiindulva az európai etnikai-nemzeti kisebbségek létét és megmaradását az Európa jövőjét formáló egyik tényezőként tárgyaltuk 1992 óta.

Történelmi tapasztalataink azt bizonyítják: a nemzeti közösség megmaradásához és modernizálásához hatékony politikai intézményekre van szükség. Ez korunkban elsősorban a *nemzetállam, illetve a nemzeti alapon politizáló párt*. Az államnak át kell adnia számos hatalmi jogosítványát az új területigazgatási rendszernek, az Európai Uniónak. De tovább kell fejlesztenie helyi szolgáltató funkcióit, többek között a polgárok elvárásait szolgáló lokális szociális, kulturális, szokásrendszert megtartó intézményeit. Ezért is az Európai Unió a tágabban értelmezett kultúr- és szociálpolitikát nemzetállami szinten tartja. Szemben a gazdaság-, a kül- és katonapolitikával. A nemzetállamok és a nemzeti alapon politizáló pártok ilyen funkciójára mindaddig szükség van, amíg az EU-ban a nemzeti kisebbségek

SZLOVÁKIA, ROMÁNIA, SZERBIA NEMZETISÉGI VISZONYAI 2001–2002-BEN

Ország/ Országrés	Terület (ezer km ²)	Lakosság	Román	Magyar	Szerb	Szlovák	Horvát	Szlovén	Ukrán	Cigány	Német	Orosz	Ruszin	Egyéb
Szlovákia	49,0	5 379 457		520 528	434	4 614 854	614		10 814	89 920	5 405	1 590	24 201	111 097
Románia	238,4	21 680 974	19 399 597	1 431 807	22 561	17 226	6 807		61 098	535 140	59 764	35 791		111 183
Erdély	103,0	7 221 733	5 393 552	1 415 718	20 816	17 070	6 691		49 229	244 475	53 077	831		
Szerbia	88,3	7 498 001	34 577	293 299	6 212 838	59 021	70 587	5 104	5 372	108 493	3 901	2 587	15 905	686 317
Vajdaság	21,5	2 013 889	30 419	290 207	1 321 807	56 637	56 546				3 154			

Forrás: Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. Bp. 2008.

védelmének normatívái teljessé nem válnak, és a nemzet-államok részéről garanciával elfogadottá nem lesznek.

A NEMZETPOLITIKAI ALAPOKRÓL. Ezért is úgy látjuk, hogy mind a magyar államnak, mind a kisebbségi magyarság politikai szervezeteinek továbbra is fontos feladata a *kisebbségek érdekérvényesítése* és a Magyarországon kívül élő *magyarok nemzeti-szokásrendi identitásának erősítése*. Most, az EU-csatlakozás után látszik: ami eddig „csak” kollektívumok, egyének nemzeti önazonosságának védelme volt, az most már *európai norma és program* követése. Most nem beszélünk az európai államok általános kötelezettségéről a területükön élő nemzeti kisebbségek önazonosságának biztosításában. A magyar állam kötelezettségéről a német, román, szlovák, délszláv és a roma kisebbségek és a vallási felekezetek, kulturális közösségek irányában. Úgy látjuk: az új európai és világgazdasági folyamatok, valamint a közösségszervezésben fellépő új technikák most már módosítani kényszerítik mind a magyar állam nemzetpolitikáját, mind a határokon túli magyarság politikai programjait.

IGAZODÁS AZ UNIÓ VILÁGNÉZETI ALAPOKRA ÉPÜLŐ PÁRTSZERKEZETÉHEZ. Úgy látjuk, hogy az elmúlt 18 év határokon túli magyarok politikai pártjainak, szervezeteinek történelme a modern kori *magyar nemzet egyik sikertörténete*. Most, a magyarországi stratégiai programok összeállításakor és a határokon túli magyar politikai pártok új programjainak alkotásakor céltudatosan figyelniük kell az EU politikai rendszerére. Arra, hogy az unió politikai színterén *világnézeti alapon politizáló pártok* szerepelnek: néppártok, szociáldemokraták, liberálisok. És országaink polgárai is – magyar és más nemzetiségűek – eszerint szerveződnek. (Természetesnek tartjuk ezt az Európa más részein is mind gyakoribb ellentmondást a közösségszerveződésekben. Így a politikai szervezetek építkezésében is.) Nem más ez, mint az európai ember igénye: így tudja valóban kialakítani *identitáspluralizmusát*, az önazonosság sokszínűségét. Arra törekszünk tehát, hogy a magyar nemzetiségű polgárok anyanyelvű politikai fórumokon élhessék meg e sokféle identitásukat. *Olyan magyar politikai*

szervezeteket (pártkoalíciókat) tartunk kívánatosnak, amelyekben mind a nemzeti, mind a világnézeti-szociális önazonosság megférnek. Néppártiak, liberálisok, szociáldemokraták. Alkotásra ösztönző kihívás ez napjaink kisebbségpolitikájával szemben.

TÖREKVÉS A NEMZETI ELLENSÉGESKEDÉSEK HAGYOMÁNYAINAK FELSZÁMOLÁSÁRA. Kívánatos, hogy mind a magyar állam, mind a határokon túli magyar politikai pártok új programjaikban az eddigieknél nagyobb helyet adjanak a *magyar és nem magyar népek megbékítésének*. Úgy látjuk: a kelet-közép-európai térségben élő népek történelmében most *először erősebbek a közös érdekek, mint az ellenérdekek*. Különösen látszanak e közös érdekek a feltartóztatathatatlanság- és kontinentális versenyben. Legyen szó gazdaságról, életminőség-emelésről, kulturális önazonosságaink megőrzéséről. E közös érdekek *felismerését hátráltatják* e népek egymással ellentétes érzelmei, amelyek az elmúlt közel két évszázad nemzetállami harcai közben keletkeztek. A térség nemzeteinek fejlődésében ez az államteremtési időszak ugyanis valós érdekellentéteket keltett. Az európai integrációval ez a korszak lezárul. Az érdekellentétek nyílt formái az EU-n belül már nem élhetnek ugyan, de hagyományaik még velünk élnek. Nagyra értékeljük a térség azon értelmiségeinek és politikusainak kezdeményezéseit, amelyek az *ellenséges érzelmek csillapítására* törekszenek, a még meglévő ellentétek feloldására. És legyen a *térség magyarsága* az itt élő különböző népek *egymásrautaltságának megfogalmazója*, az ehhez szükséges intézményekben vállaljon kiemelkedő szerepet. Lehetséges, hogy ezen az alapon is fejlődjön tovább a magyar kisebbség és a vele egy államban élő többségi nemzet pártjai közötti együttműködés?

SZAKPOLITIKAI STRATÉGIÁK AZ ÚJ PROGRAMOKBAN. Az EU-tagság azt is jelenti: a magyar állam szakpolitikáit hangsúlyosan kelet-közép-európai keretekben kell alakítani. Ezt csak úgy tudjuk elképzelni, ha a magyar állami adminisztráció, a tudományos értelmiség a határokon túli magyar politikai szervezetekkel együttműködnek. Ez azt is jelenti, hogy a határokon túli pártok gondolják meg: új

programjaikban mennyire tudják új elemként felvenni vagy erősíteni a szakpolitikai aktivitást. Az 1990–2007 közötti időszakban a figyelem elsősorban a magyarságunk megtartását biztosító kisebbségi intézményekre – törvények, autonómia elve, kulturális intézmények erősítése, nyelvhasználat, szokásrendszerek, oktatás – irányult. Eredményes politika volt. Ahogy mondtuk: sikertörténet. *De most új korszak kezdődik.* A szakpolitikai tevékenységben pártjaink eddig is aktívak voltak. És éppen a szakpolitikai funkciók eredményes betöltésével vívták ki a *többségi nemzet őszinte elismerését.* Legyen szó a térség államai európai uniós csatlakozásának előkészületeiről, szakigazgatási reformokról. Úgy is fogalmazhatjuk: *a nemzetpolitika ma már szakpolitikák összessége.* Ami a kultúrpolitikán túl kiterjed a magyar közösség gazdasági, szociális érvényesülésére, modernizációjára, a lehetőség biztosítására, hogy a magyarság alkalmazkodjék a világ és a kelet-közép-európai térség új tényezőihez. E szakpolitikák között kiemelendőnek tartjuk az állami határokat átlépő *regionális szakpolitikai* programokat. Részben közreműködést abban, hogy a magyar politika stratégiatervezése kiterjedjen a *magyarság szállásterületének egészére.* Részben közreműködést abban, hogy a térségben az állami szakpolitikák *európai keretekben* épüljenek egymásra. Függetlenül a nemzeti szállásterületektől.

Sokra értékeljük azokat a kezdeményezéseket – legyen szó országgyűlési vagy társadalmi, tudományos fórumok kezdeményezéseiről –, amelyek a határon túli magyarság vezetőit, politikusokat, értelmiségieket akarják bevonni az egész térség – ezen belül is a magyar lakta területek – jövőjének megtervezésébe. Mi azt szeretnénk: *legyen a térség magyarsága a regionális stratégiai programok tervezésének és végrehajtásának motorja. Határokon belül és túl.*

A magyarság határokat átlépő *szállásterületét átfogó politizálásról* beszélve, kérdésem: nem lenne-e időszerű hozzálatni azoknak a kultúrpolitikai programoknak a tervezéséhez, amelyek immáron a Kárpát-medencében átjárható határok között célul tűzik ki egy *regionális magyar iskola- és kutatásszervezet* kialakítását. Amely a magyar nyelvű oktatás és felsőoktatás intézményrendszerét Kárpát-medencei keretek között tárgyalja. Figyelembe veszi a Nyitra–Komárom– Győr–Sopron térség, ugyanígy a Debrecen–Miskolc–Nyíregyháza–Kassa–Ungvár–Nagyvárad – általában a partiumi térség – felsőoktatás-fejlesztésének beruházásait. Ugyanígy a délkeleti térségben a Szeged–Arad–Temesvár–Szabadka körzet fejlesztésének koordinálását. Figyelembe véve az ezekben a térségekben megkezdődött társadalmi migráció, gazdaságfejlesztés igényeit is. Tervezhetjük-e a szállásterület egészére kiterjedő magyar hagyományanyag kataszterének elkészítését?

Másik kérdésem: a szállásterülettől független *regionális tervezésről.* Elképzelhető-e, hogy a határokon túli pártok

programjaiba felvegyék az aktivitást a térség *természeti adottságainak* karbantartása, a *gazdálkodási adottságok* minél okosabb kihasználása érdekében? A kelet-közép-európai térség közvetítő szerepének kifejlesztését a kelet-nyugati gazdasági-szellemi kapcsolatrendszerek építésében? Politizáljanak az államhatárokon átnyúló regionális gazdasági-demográfiai-kulturális folyamatok erősödése érdekében? Aktivitást vállaljanak programszerűen a kelet-közép-európai *vízgazdálkodási* és Duna-programban, az *éghajlatváltozáshoz* való regionális alkalmazkodásban, a térség *út- és vasúthálózatának, informatikai hálózatának* tervezésében, a *területfejlesztés összehangolásában,* kiemelten a *vidéki térségek* új szerepének kibontásában, a *regionális mező- és erdőgazdálkodás,* az állattenyésztés versenyképességének biztosításában, *térségünk munkaerőgondjainak áthidalásában,* a szabad munkavállalás keltette *migrációs konfliktusok feloldásában.*

Harmadik kérdésem: az *európai világnézeti alapú programokhoz igazodásról.* Elképzelhető, hogy a határokon túli magyar kisebbségi pártok megújulásában helyet kapjanak – az eddigi nemzetmegtartás, kisebbségi érdekérvényesítés mellett – az *európai politizálás világnézeti szempontjai és az egész kelet-közép-európai térség modernizációját célzó szakpolitikai szempontok.* Lehetne ezt javasolni nemcsak az egy igazgatási keretben élő tömbmagyarság nagy lélekszámú pártjainak, hanem minden, a Duna-medencében tevékenykedő politikai pártnak, szervezetnek. Nemcsak Szlovákiában, Romániában, Szlovéniában, hanem Ukrajnában, Horvátországban, Szerbiában egyaránt. És ezen az alapon kínáljanak *új együttműködést* országaik politikai szervezeteinek, így a többségi nemzetek pártjainak.

II. Új tematikák, új készségek, technikák lehetőségei a magyar állam és a határokon túli magyar pártok politizálásában

Tisztában vagyunk azzal, hogy a politikai programmódosítás *új tematikák* bevonását és *új politikai készségek és technikák kialakítását* kívánják a magyarországi és határokon túli magyar politikai vezetőktől. Tudomásul kell venni: a szakpolitika is része, fontos része a nemzetpolitikának.

A világnézeti és nemzeti szempontok összeegyeztetéséhez fejlesztenünk kell önmagunkban a *konszenzus-teremtő készséget.* Törekedve akár különböző típusú szövetségekre.

A szakpolitikai tevékenységhez szükséges a *pártok és a civil társadalom* közötti kapcsolatteremtési készség. (Nekem igen pozitív élményem, amikor 2004-ben egy Kárpát-medencei vízgazdálkodási program fogalmazása közben partiumi vízügyi szakemberekkel tárgyalhattam Nagyváradon, akiket a helyi RMDSZ mozgósított.) A magyarországi – mondhatnánk minden európai – politikai

élet időszerű követelményéről van szó. Szűk körű *pártélet* mellett – vagy helyett – szélesebb körű *közélet*, amely a polgárok mindennapi aktivitására alapozódik. *Új szövetséget* keresni *párt- és szakértelmiség között*. Különös figyelemmel lenni a kutató, oktató, vállalkozásszervező értelmiségre. A magyar nyelv használatához-műveléséhez közvetlenül kötődő pedagógus, tisztviselő, egyházi értelmiség mellett vonjuk be jobban a mérnököket, gazdaszokat, vállalkozókat, munkásembereket. Érezzék: pártjaink a nemzetmegtartás részének tekintik a tájékozódást a világ kultúrájában, a képességet a gazdasági gyarapodásra, a sikerességet az új szakmai ágazatokban. Ők lehetnek azok, akik megfogalmazhatják és érvényre juttathatják a pártok szakpolitikai törekvéseit, és kapcsok lehetnek a magyar állam és a határokon túli pártok szakmai programjainak összeillesztésében.

Erősíteni kell magunkban is – határokon belüli és határokon túli magyar politikusokban, értelmiségiekben – a *készséget a megújuló párbeszédhez az együttműködésre a többségi nemzetek politikusaival és értelmiségeivel*. A térség stratégiai programjainak kimunkálása magyarnak, románoknak, szlováknak, ukránoknak, délszlávnak egyaránt érdeke. E közös stratégiai aktivitás során majd belátják: *a határokon túli magyarok egyszerre lehetnek a határokon átnyúló magyar kultúrnemzet tagjai és hazájuk jó adófizető polgárai*.

Az új politikai-társadalmi program ezen új készségek, kifejlesztését kívánja. E készségek megléte az eredményes magyar politizálás feltétele.

III. A magyar állam lehetőségeiről

A magyar állam politikai aktivitását a határokon túli magyarság érdekében mindig értékeltük és továbbra is fontosnak tartjuk. Mind a rendszerváltó évek kormánytörekvéseit a kisebbségi magyarság megsegítésére, mind a rendszerváltás előtti félhivatalos értelmiségi akciókat. Amelyekben nemcsak a magyarországi, hanem a világban szétszórtan élő magyarok is tevékenyen részt vettek.

Sokra értékeljük az állam által létrehozott alapítványokat, a magyar-magyar értelmiségi, majd legutóbb a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumát. És nem hangsúlyozhatjuk eléggé: milyen erkölcsi erőt ad az a szeretet, amellyel a magyarországi és a nyugati szórványmagyarság viseltetik a határok másik oldalán élő magyarok iránt a mindennapokban. Ez utóbbit azért is hangsúlyozzuk, mert számot vetve az elmúlt 18 év történelmével, úgy látjuk: *a szociális esélyegyenlőség megteremtésének és az érzelmi-tudati kötődés segítésének együtt kell jelen lennie a magyar-magyar politikai kapcsolatokban*. Mostani javaslatunk a programmódosításra úgy kívánja erősíteni a szo-

ciális-gazdasági aktivitást a magyarság körében, hogy egy pillanatra sem feledkezik meg az érzelmi tényezőről.

Ezért is a magyarországi politikus társadalom figyelmébe ajánljuk kérésünket: *vegye számba, vizsgálja felül a magyar-magyar politika eszköztárát és intézményeit*. A 2007 után kialakult helyzetre legyen figyelemmel és nyújtson segítséget a határokon túli magyar pártok szakpolitikai felkészítéséhez. Segítse a határokon túli magyarokkal a szakpolitikákban együtt dolgozó magyarországi kollégákat, intézményeket. Figyelmébe ajánljuk: vizsgálja meg, hogy a határokon túli kormányhivatal mennyire segítheti a közös stratégiai programok működését. Mennyire lehet e hivatal segítségével e szempontokat erősíteni az államközi kapcsolatokban?

A politikus társadalom figyelmébe ajánljuk ismételtlen: a határokon túli politikában az érzelmi-tudati szempontok fontosságát. Olyan intézmény teremtését, amely a határokon túli emberek számára elérhető.

III. A cselekvési program lehetőségéről

Javaslatlalt fordulunk a határokon túli politikai szervezetekhez, valamint az MTA Stratégiai Tanulmányok Programtanácsához. Hozzunk létre négy (vagy akár több, vagy kevesebb) konkrét témakörben szakmapolitikai stratégiai tervező testületeket. Amelyek helyzetfelmérés után cselekvési programokat fogalmazhatnak meg mind a magyar kormány, mind a kisebbségi magyar politikai szervezetek számára. A négy kérdéskör tématervét szeptember elején konferencia vitassa meg. Azután alakuljanak meg a tématanácsok, és azok dolgozzanak ki az év végére cselekvési programokat. Javaslatunk a négy témakörre:

1. Kultúrpolitika. A) Oktatási intézményrendszer és B) a magyar kulturális örökség katasztere. Előkészítő: Glatz Ferenc, Stark Antal, Csorba László, Szarka László és 6 határokon túli kolléga.

2. Természet- és vízgazdálkodás. A) Éghajlatváltozás, mezőgazdálkodás és B) vízgazdálkodás; nemzetközi Duna-program. Előkészítő: Németh Tamás, Láng István, Somlyódy László és 6 határokon túli kolléga.

3. Területfejlesztés. A) Határ menti térségek és B) vidékfejlesztés. Előkészítő: Horváth Gyula, Csatári Bálint, Rechnitzer János és 6 határokon túli kolléga.

4. Elérhetőség. A) Közlekedés és B) informatika. Előkészítő: Michelberger Pál, Keviczky László és 6 határokon túli kolléga.

A program előkészítő munkálatait az MTA Stratégiai Tanulmányok Programbizottsága koordinálja. (Elnök: Glatz Ferenc, igazgató: Balogh Margit. Székhely: MTA Társadalomkutató Központ.)